

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO
N U T A R I M A S

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ RINKIMŲ ĮSTATYMO
(2010 M. BIRŽELIO 30 D. REDAKCIJA) 34 STRAIPSNIO, 83 STRAIPSNIO 2, 3, 4, 5
DALIŲ, LIETUVOS RESPUBLIKOS POLITINIŲ PARTIJŲ IR POLITINIŲ
KAMPANIJŲ FINANSAVIMO BEI FINANSAVIMO KONTROLĖS ĮSTATYMO (2010
M. GEGUŽĖS 18 D. REDAKCIJA) 3 STRAIPSNIO 2 DALIES ATITIKTIES LIETUVOS
RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI**

2011 m. gegužės 11 d.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Egidijaus Bieliūno, Tomos Birmontienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Ramutės Ruškytės, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio, Dainiaus Žalimo, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovams Seimo nariui Algiui Čaplikui ir Seimo kanceliarijos Teisės departamento Valstybinės teisės skyriaus vyresniajam patarėjui Pranui Žukauskui,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2011 m. balandžio 27 d. išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 136/2010-17/2011-18/2011-19/2011 pagal:

1) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis tiek, kiek jame nenustatyta, kad kandidatus į savivaldybių tarybų narius gali kelti ne tik politinės partijos, bet ir kiti kolektyviniai subjektai, Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nenustatyta, kad savarankiškais politinės kampanijos dalyviais gali būti registruojamos ne tik politinės partijos, bet ir kiti kolektyviniai subjektai, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 34 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui (prašymas Nr. 1B-144/2010);

2) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymus ištirti, ar Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalys neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, konstituciniams demokratinės, teisinės valstybės principams (prašymai Nr. 1B-18/2011, 1B-19/2011, 1B-20/2011).

Konstitucinio Teismo 2011 m. balandžio 14 d. sprendimu šie pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymai buvo sujungti į vieną bylą.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas Nr. 1B-144/2010 grindžiamas šiais argumentais.

1. Pareiškėjas, remdamasis Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d., 2010 m. lapkričio 9

d. nutarimuose suformuluotomis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, teigia, kad iš Konstitucijos, *inter alia* jos 119 straipsnio 2 dalies, įstatymų leidėjui kyla reikalavimas, pasirinkus proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, užtikrinti galimybę teritorinių bendruomenių nariams savo pasyviąją rinkimų teisę savivaldybių tarybų rinkimuose įgyvendinti būnant įtrauktiems ir į kitokius, ne tik politinių partijų sudaromus, kandidatų sąrašus. Tačiau ginčijamame Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme galimybė savivaldybių tarybų rinkimuose dalyvauti ne tik politinėms partijoms, bet ir kitiems kolektyviniams subjektams, t. y. politinėms organizacijoms, nėra nustatyta.

2. Tokiu teisiniu reguliavimu, kai pavieniai asmenys varžosi su politinių partijų kandidatų sąrašais, pažeidžiamas lygios rinkimų teisės principas. Asociacijos, kaip kolektyviniai subjektai, savivaldybių tarybų rinkimuose tam tikrais atvejais ir sąlygomis galėtų būti laikomos „tinkamu politinių organizacijų substitutu“, t. y. asociacijos pagal savo prigimtį ir funkcinę paskirtį tam tikrais atvejais ir sąlygomis savivaldybių tarybų rinkimuose gali būti laikomos lygiavertėmis politinių partijų konkurentėmis.

3. Ginčijamu teisiniu reguliavimu kolektyvinių subjektų galimybės kelti kandidatus savivaldybių tarybų rinkimuose, palyginti su politinių partijų galimybėmis, neproporcingai ribojamos ir yra pažeidžiamas iš Konstitucijos 29 straipsnio kylantis lygiateisiškumo principas; be to, įstatymų leidėjo nustatyta ir šiuo metu veikianti savivaldybių tarybų rinkimų sistema iškreipia atstovavimo proporcingumo principą.

4. Išdėstęs šiuos argumentus, pareiškėjas abejoja, ar Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis tiek, kiek jame nenustatyta, kad kandidatus į savivaldybių tarybų narius gali kelti ne tik politinės partijos, bet ir kiti kolektyviniai subjektai, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, 34 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

5. Tais pačiais argumentais pareiškėjas grindžia ir savo abejonę dėl to, ar Konstitucijos 29 straipsniui, 34 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nenustatyta, kad savarankiškais politinės kampanijos dalyviais gali būti registruojamos ne tik politinės partijos, bet ir kiti kolektyviniai subjektai, nes registravimas savarankišku politinės kampanijos dalyviu yra viena iš pasyviosios rinkimų teisės įgyvendinimo sąlygų (pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 35 straipsnio 4, 5 dalis).

II

Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymai Nr. 1B-18/2011, 1B-19/2011, 1B-20/2011 grindžiami šiais iš esmės analogiškais argumentais.

1. Iš Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) nuostatų matyti, kad įstatymų leidėjas pasirinko proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, tačiau nustatė, kad pavieniai asmenys, išsikėlę kandidatais, skirstant mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje iš tikrųjų varžosi su kandidatų sąrašais. Pareiškėjo nuomone, tokiu teisiniu reguliavimu iškreipiama proporcinė rinkimų sistema, sudaromos prielaidos suklaidinti rinkėjus, iškreipti jų valią, pažeidžiami konstituciniai rinkimų demokratinėje teisinėje valstybėje principai.

2. Atsižvelgiant į tai, kad išsikėlusių kandidatų jungtiniai sąrašai savo pobūdžiu artimesni partijų kandidatų sąrašams, o ne partijų jungtiniams kandidatų sąrašams, taip pat į tai, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme (2010 m. birželio 30 d. redakcija) išsikėlusių kandidatų jungtiniam sąrašui nustatytas daug mažesnis jį sudarančių kandidatų minimalaus skaičiaus reikalavimas negu partijų kandidatų sąrašui ir partijų jungtiniam kandidatų sąrašui, šio įstatymo 83 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, kuriuo išsikėlusių kandidatų jungtiniams sąrašams nustatyta minimali 6 procentų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų riba (tokia pat, kaip partijų jungtiniams kandidatų sąrašams, ir didesnė negu partijų kandidatų sąrašams), t. y. rinkimų slenkstis, kurį įveikus įgyjama teisė dalyvauti skirstant mandatus, yra pažeidžiamas lygios rinkimų

teisės principas ir sudaromos prielaidos situacijai, kai rinkėjų balsai, paduoti už konkrečių išsikėlusių kandidatų jungtinį sąrašą, gali netiesiogiai lemti mandatų paskirstymą į kitus kandidatų sąrašus įrašytiems kandidatams. Todėl pareiškėjas abejoja Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 83 straipsnio 2 dalies atitiktimi konstituciniam teisinės valstybės principui.

3. Pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 3 dalį apskaičiuojant mandatų skirstymo kvotą į rinkėjų balsų sumą, dalijamą iš mandatų skaičiaus, įskaičiuojami rinkėjų balsai, paduoti už rinkimų slenkstį įveikusius, t. y. galinčius gauti mandatų, kandidatų sąrašus, taip pat balsai už visus išsikėlusius kandidatus, neatsižvelgiant į tai, ar šie kandidatai turi galimybę gauti (gaus) mandatą. Dėl tokio mandatų skirstymo kvotos apskaičiavimo gali būti iškreipta rinkėjų valia, nes sudaromos prielaidos, išsikėlusiam kandidatui negavus mandato (negavus balsų skaičiaus, lygaus ar didesnio už mandatų skirstymo kvotą) ir nedalyvaujant toliau skirstant mandatus, už jį paduotiems rinkėjų balsams padaryti įtaką mandatų skirstymo kvotos apskaičiavimui ir mandatų paskirstymui į kandidatų sąrašus įrašytiems kandidatams; išsikėlusiam kandidatui, už kurį paduota santykinai daug balsų, taip pat galėtų būti neskiriamas mandatas, jeigu rinkimuose dalyvautų daug negaunančių mandatų išsikėlusių kandidatų, už kuriuos paduotų balsų suma būtų santykinai didelė. Todėl pareiškėjui kilo abejonių, ar tokiu teisiniu reguliavimu nepaneigiami teisingų ir demokratinių atstovaujamųjų institucijų rinkimų principai.

4. Pagal teisinį reguliavimą, nustatytą Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2, 4 dalyse, išsikėlęs kandidatas, kitaip nei kandidatų sąrašai, dalyvauja skirstant mandatus tik pagal mandatų skirstymo kvotą, o tokiu būdu mandato negavęs išsikėlęs kandidatas toliau skirstant mandatus pagal liekanas nedalyvauja. Pareiškėjo nuomone, toks teisinis reguliavimas sudaro prielaidas galutiniam mandatų paskirstymo etape taikant liekanų metodą mandatą gauti kandidatų sąrašui (-ams), už kurį (-uos) paduotų rinkėjų balsų skaičius būtų mažesnis už balsų, paduotų už mandatų negavusius išsikėlusius kandidatus, skaičių. Pareiškėjui kilo abejonė, ar tokiu teisiniu reguliavimu visų rinkėjų balsai – paduoti už kandidatų sąrašus ir paduoti už išsikėlusius kandidatus – yra traktuojami vienodai, kaip turintys tokį pat teisingą ir rinkėjų lūkesčius bei valią atitinkantį poveikį nustatant rinkimų rezultatus, ar neiškraipoma rinkėjų valia ir nepažeidžiamas lygių rinkimų principas, taip pat ar šis teisinis reguliavimas tuo aspektu, kad nesuteikiama galimybės pavieniams kandidatams dalyvauti skirstant mandatus liekanų metodu, neprieštarauja Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo principams.

5. Pareiškėjui taip pat kilo abejonė, ar minėtu Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme (2010 m. birželio 30 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu nepaneigiami iš Konstitucijos kylantys savivaldybių tarybų rinkimų santykių teisinio reguliavimo imperatyvai, nekludoma demokratiškai sudaryti savivaldos atstovaujamųjų institucijų, tinkamai įgyvendinti savivaldos teisės, iš esmės nepaneigiama konstitucinė vietos savivaldos samprata ir ar ginčijamų įstatymo nuostatų prieštaravimas Konstitucijai nebūtų pagrindas kvestionuoti 2011 m. įvykusių savivaldos institucijų rinkimų konstitucingumą.

III

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovų Seimo nario A. Čapliko ir Seimo kanceliarijos Teisės departamento Valstybinės teisės skyriaus vyresniojo patarėjo P. Žukausko rašytiniai paaiškinimai (bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą Nr. 1B-144/2010), kuriuose teigiama, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis ir Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalis ginčijamu aspektu neprieštarauja Konstitucijai. Seimo atstovų pozicija grindžiama šiais argumentais.

1. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme (2010 m. birželio 30 d. redakcija) nustatytas

teisinis reguliavimas sudaro galimybę asmenims pasinaudoti pasyviaja rinkimų teise, t. y. patiems iškelti savo kandidatūrą; įgyvendinantis šią teisę asmuo nėra verčiamas susisaistyti jokiais ryšiais su jokia politine partija, politine organizacija, bendrija ar asociacija.

Atsižvelgiant į Konstitucijos 35 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą draudimą versti piliečius priklausyti kokiai nors bendrijai, politinei partijai ar asociacijai, jeigu įstatymų leidėjas nustatytų, kad kandidatus į savivaldybių tarybų narius gali kelti politinės partijos ir kitokie kolektyviniai subjektai, pavyzdžiui, bendrijos ar asociacijos, apibrėžtos kaip politinės organizacijos, išliktų aktuali ta pati vertimo tiesiogiai ar netiesiogiai susisaistyti su politine partija ar kita organizacija (bendrija, asociacija) problema. Todėl savarankiškai išsikėlusių ir nepriklausančių nuo jokių kolektyvinių subjektų asmenų dalyvavimo savivaldybių tarybų rinkimuose užtikrinimas yra vienintelis būdas, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę rinkimų sistemą, nepažeisti Konstitucijos 35 straipsnio 2 dalies reikalavimų.

2. Politinis siekis yra esminis partijos požymis, kuriuo ji skiriasi nuo kitų įstatymuose nustatytų teisinių formų kolektyvinių subjektų. Asociacijos, kitaip negu politinės partijos, yra sudaromos bendriems narių poreikiams ir tikslams, t. y. nevienija piliečių pirmiausia politiniams tikslams. Asociacijos nariais gali būti ne tik fiziniai, bet ir juridiniai asmenys, be to, asociacijoms yra suteikiama gana plati veikimo laisvė, kitaip negu rinkimuose dalyvaujančioms politinėms partijoms, kurių statusas, veikla, finansavimo ir atskaitomybės tvarka yra griežtai sureguliuoti. Visa tai suponuoja gana skirtingą jų statusą, dėl kurio jų atžvilgiu nustatomas nevienodas teisinis reguliavimas, todėl ginčijamas teisinis reguliavimas nepažeidžia konstitucinių lygiateisiškumo, lygios rinkimų teisės principų.

Leidus asociacijoms dalyvauti savivaldybių tarybų rinkimuose, kiltų nemažai sunkumų dėl šių subjektų veiklos, rinkimų kampanijos organizavimo, finansavimo priežiūros ir kontrolės užtikrinimo, o to neužtikrinus būtų pažeidžiamas politinių partijų ir asociacijų lygiateisiškumo principas, sudarytos prielaidos savivaldybių tarybų veiklos neprognozuojamumui, nestabilumui, neveiksmingumui, būtų paneigti rinkėjų lūkesčiai ir kiltų grėsmė pažeisti konstitucinį atsakingo valdymo principą. Tuo tarpu nustčius asociacijoms tokius pačius veiklos skaidrumo, finansavimo, kontrolės ir pan. reikalavimus, kaip politinėms partijoms, iš esmės išnyktų riba tarp šiuos reikalavimus atitinkančios asociacijos ir politinės partijos.

3. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalies nuostatos yra išvestinės, jose nustatyti tie patys subjektai, kaip ir rinkimų bei referendumo įstatymuose, todėl šių nuostatų atitiktis Konstitucijai negali būti vertinama atsietai nuo atitinkamų rinkimų ar referendumo įstatymų nuostatų.

IV

1. Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Seimo atstovai Seimo narys A. Čaplikas ir Seimo kanceliarijos Teisės departamento Valstybinės teisės skyriaus vyresnysis patarėjas P. Žukauskas pateikė rašytinius paaiškinimus (bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymus Nr. 1B-18/2011, 1B-19/2011, 1B-20/2011), kuriuose teigiama, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalys ginčijamu aspektu neprieštarauja Konstitucijai. Seimo atstovų pozicija grindžiama šiais argumentais.

1.1. Pagal įstatymų leidėjo pasirinktą rinkimų rezultatų nustatymo sistemą išsikėlusiams kandidatams nėra nustatytos minimalios procentinės rinkėjų balsų ribos, suteikiančios teisę dalyvauti skirstant mandatus, t. y. tiesioginio rinkimų slenkščio, tačiau jiems yra nustatytas netiesioginis rinkimų slenkstis – mandatų skirstymo kvota, reikalinga mandatui gauti, nes mažiau už kvotą balsų surinkęs išsikėlęs kandidatas neįgyja galimybės dalyvauti skirstant mandatus. Mandatų skirstymo kvota yra išvestinis dydis, apskaičiuotas iš rinkėjų paduotų balsų, ir iš anksto neįmanoma tiksliai nurodyti, kuris išsikėlęs kandidatas galės dalyvauti skirstant mandatus, todėl iš pradžių pagal balsus, paduotus už rinkimų slenkstį įveikusius kandidatų sąrašus ir visus

išsikėlusius kandidatus, apskaičiuojama mandatų skirstymo kvota – nustatomas netiesioginis rinkimų slenkstis išsikėlusiems kandidatams, ir tik tada paskirstomi mandatai. Negalima vietomis sukeisti priežasties ir pasekmės, t. y. mandatų skirstymo kvotos apskaičiuoti tik pagal balsus, paduotus už rinkimų slenkstį įveikusius kandidatų sąrašus ir dalyvaujančius skirstant mandatus (galinčius gauti mandatus) išsikėlusius kandidatus.

1.2. Išsikėlusių kandidatų jungtinis sąrašas sudaromas, išsikėlusių kandidatų eilė jame nustatoma ir sąrašo pavadinimas pasirenkamas visų kandidatų bendra valia; išsikėlusių kandidatų, įeinančių į išsikėlusių kandidatų jungtinį sąrašą, pareiškinių dokumentų atšaukimas, taip pat jų įregistravimo kandidatais panaikinimas neturi įtakos išsikėlusių kandidatų jungtinio sąrašo registravimui, kad ir koks būtų jame likusių kandidatų skaičius; kiekvienas tokiam sąrašui įrašytas kandidatas išlieka savarankišku politinės kampanijos dalyviu, gali savo vardu gauti aukų ir prisiimti įsipareigojimus, jam, kaip išsikėlusiam kandidatui, nustatytas maksimalus politinės kampanijos išlaidų dydis išlieka toks pat, tik padidinamas bendras sąrašo išlaidų limitas. Dėl šių aplinkybių Seimo atstovai teigia, kad išsikėlusių kandidatų jungtiniai sąrašai yra panašūs į partijų jungtinius kandidatų sąrašus ir skiriasi nuo partijų kandidatų sąrašų, todėl išsikėlusių kandidatų jungtiniams sąrašams yra pagrįstai nustatyta minimali 6 procentų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų riba (tokia pat, kaip nustatytoji partijų jungtiniams kandidatų sąrašams), t. y. rinkimų slenkstis, kurį įveikus įgyjama teisė dalyvauti skirstant mandatus.

1.3. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme (2010 m. birželio 30 d. redakcija) įtvirtintas didžiausios liekanos kvotų ir liekanų metodas, kuris nustatant rinkimų rezultatus ir skirstant mandatus leidžia maksimaliai atspindėti rinkėjų valią. Tikslus mandatų paskirstymas, tikslesnė rinkėjų valios išraiška vargu ar yra įmanoma, nes nėra tokio metodo, kuris skirstant mandatus visiškai atspindėtų visų rinkėjų (visų visuomenės grupių) valią (tai būtų įmanoma nebent ne paskyrus kandidatams ar jų sąrašams tam tikrą mandatų skaičių, bet mandatų skaičių išreiškus procentais), taip pat nėra žinomas rinkėjų balsų perskaičiavimo į mandatus metodas, pagal kurį, atsižvelgiant į likučių dydžius, mandatai būtų skiriami tiems, kurie jų negavo pagal kvotas.

Rinkėjų balsų skaičių, lemiančių visų savivaldybės tarybos narių mandatų paskyrimą, vidurkiui yra artimesnis rinkėjų balsų skaičius, lemiantis kiekvieno mandato paskyrimą skirstant juos pagal kvotų ir liekanų metodą (kai negavusieji mandato pagal kvotą negali gauti jų ir pagal liekanas), o ne pagal kvotas ir nepaskirstytus pagal kvotas mandatus skirstant visiems kandidatams ar jų sąrašams pagal liekanas (kai negavusieji mandatų pagal kvotą gali gauti jų pagal liekanas), Seimo atstovų nuomone, pažeidžiant teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo, lygios pasyviosios išsikėlusių kandidatų ir kandidatų sąrašuose esančių kandidatų rinkimų teisės principus.

2. Seimo atstovai Konstitucinio Teismo posėdyje iš esmės pakartojo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus ir atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Dėl Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnio atitikties Konstitucijos 29 straipsniui, 34 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti, ar *inter alia* Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis tiek, kiek jame nenustatyta, kad kandidatus į savivaldybių tarybų narius gali kelti ne tik politinės partijos, bet ir kiti kolektyviniai subjektai, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, 34 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui (prašymas Nr. 1B-

144/2010).

Be kitų argumentų pareiškėjas pažymi ir tai, kad, jo nuomone, tokiu teisiniu reguliavimu, kai pavieniai asmenys varžosi su politinių partijų kandidatų sąrašais, pažeidžiamas lygios rinkimų teisės principas ir iškreipiamas atstovavimo proporcingumas.

2. Konstitucinis Teismas 2007 m. vasario 9 d. nutarime pripažino, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 straipsnio (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, nebuvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai gali būti renkami į atitinkamų savivaldybių tarybas ir būdami įrašyti į ne politinių partijų sudaromus kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašus, prieštaravo Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 34 straipsnis „Kandidatų į savivaldybės tarybos narius kėlimas“ buvo išdėstytas taip:

„1. Kandidatus į savivaldybės tarybos narius gali kelti partija, įregistruota pagal Politinių partijų įstatymą ir atitinkanti Politinių partijų įstatymo reikalavimus dėl partijos narių skaičiaus, ne vėliau kaip likus 65 dienoms iki rinkimų.

2. Partija kandidatus į savivaldybės tarybos narius kelia pateikdama kandidatų į savivaldybės tarybos narius sąrašą, kuriame kandidatai surašyti pagal jos nustatytą eilę. Sąraše kandidatų į savivaldybės tarybos narius negali būti mažiau kaip 10 ir du kartus daugiau kaip toje apygardoje nustatytas mandatų skaičius. Kandidatai į savivaldybės tarybos narius turi atitikti šio įstatymo 2 straipsnio reikalavimus.“

3. Seimas 2010 m. birželio 30 d. priėmė Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymą, įsigaliojusį 2010 m. liepos 20 d., kurio 1 straipsniu Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) išdėstė nauja redakcija.

Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnyje „Kandidatų kėlimas“, kurio atitiktį Konstitucijai ginčija pareiškėjas, yra nustatyta:

„1. Kandidatus gali kelti partijos, įregistruotos pagal Politinių partijų įstatymą ne vėliau kaip likus 185 dienoms iki rinkimų ir atitinkančios Politinių partijų įstatymo nustatytus reikalavimus dėl partijos narių skaičiaus.

2. Partija kandidatus kelia pateikdama bendrą kandidatų į savivaldybės tarybos narius sąrašą, kuriame kandidatai surašyti pagal partijos nustatytą eilę. Iš viso partijos teikiamame kandidatų sąraše kandidatų negali būti mažiau negu pusė ir du kartus daugiau negu iš viso renkama tos savivaldybės tarybos narių.

3. Kiekvienas asmuo, kuris atitinka šio įstatymo 2 straipsnyje nustatytus reikalavimus, gali išsikelti kandidatą, jeigu jo išsikėlimą parašais paremia ne mažiau kaip dešimt procentų skaičiuojant vienam savivaldybės tarybos nario mandatui, bet ne mažiau kaip 100 tos savivaldybės rinkėjų. Reikalingų surinkti parašų skaičių, nustatytą pagal paskutinių rinkimų rezultatus ir suapvalintą iki pirmųjų dviejų reikšminių skaitmenų, paskelbia Vyriausioji rinkimų komisija ne vėliau kaip likus 74 dienoms iki rinkimų.“

4. Pažymėtina, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnyje išliko teisinis reguliavimas, buvęs įtvirtintas Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 straipsnyje (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija), pagal kurį kandidatus gali kelti partija, pateikdama bendrą kandidatų į savivaldybės tarybos narius sąrašą (1, 2 dalys), be to, papildomai nustatyta, kad kiekvienas asmuo, atitinkantis tam tikrus įstatyme nustatytus reikalavimus, gali išsikelti kandidatą (3 dalis).

5. Aiškinant Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad kandidatais į savivaldybių tarybų narius gali būti ne tik politinių partijų, pateikiančių kandidatų sąrašus, kuriuose kandidatų negali būti mažiau negu pusė ir du kartus daugiau negu renkama savivaldybės tarybos narių, iškelti asmenys (1, 2 dalys), bet ir kiekvienas išsikėlęs kandidatą asmuo, atitinkantis Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme nustatytus reikalavimus ir įvykdęs tam tikras šiame įstatyme nustatytas sąlygas, t. y. jeigu jo išsikėlimą parašais paremia ne mažiau kaip dešimt procentų skaičiuojant vienam

savivaldybės tarybos nario mandatui, bet ne mažiau kaip 100 tos savivaldybės rinkėjų (3 dalis).

Pažymėtina, jog Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 2 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad savivaldybės tarybos nariu gali būti renkamas nuolatinis šios savivaldybės gyventojas, kuriam rinkimų dieną yra sukakę 20 metų.

6. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas aiškinamas kitų šio įstatymo nuostatų kontekste.

6.1. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 1 straipsnio 1 dalyje *inter alia* nustatyta, kad savivaldybių tarybų nariai renkami pagal proporcinę rinkimų sistemą daugiamandatėse rinkimų apygardose, kurių kiekvienoje savivaldybėje sudaroma po vieną; 10 straipsnio 1 dalyje *inter alia* nustatyta, kad į savivaldybės tarybą pagal proporcinę rinkimų sistemą yra renkama nuo 15 iki 51 savivaldybės tarybos nario.

Taigi Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme (2010 m. birželio 30 d. redakcija) nustatyta vien proporcinė savivaldybių tarybų rinkimų sistema. Pažymėtina, kad tokia sistema įtvirtinta nuo pirmosios šio įstatymo redakcijos (1994 m. liepos 7 d.) įsigaliojimo, t. y. nuo 1994 m. liepos 13 d.

6.2. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 3 straipsnyje „Lygi rinkimų teisė“ nustatyta:

„1. Kiekvienas rinkėjas turi vieną balsą balsuoti už kandidatų į savivaldybės tarybos narius sąrašą (toliau – kandidatų sąrašas) ar išsikėlusį kandidatą – mandato balsą (pagal mandato balsų už kiekvieną sąrašą ar išsikėlusį kandidatą sumas nustatoma, kiek tarybos nario mandatų gauna ar negauna konkretus kandidatų sąrašas, ar išsikėlęs kandidatas yra išrinktas). Už kandidatų sąrašą balsuojantis rinkėjas už šio sąrašo kandidatus gali paduoti pirmumo balsus (pagal pirmumo balsų sumas už kiekvieną sąrašo kandidatą nustatoma kiekvieno kandidato vieta sąraše po rinkimų).

2. Visi kandidatai į savivaldybių tarybų narius, nesvarbu, ar jie iškelti ar išsikėlė patys, yra lygūs.“

Taigi pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 3 straipsnį visi kandidatai į savivaldybių tarybų narius, t. y. ir išsikėlę pavieniai asmenys, ir įrašyti į kandidatų sąrašus asmenys, taip pat kandidatų sąrašai yra lygūs, o kiekvienas rinkėjas turi tik vieną mandato balsą ir gali pasirinkti, už ką balsuoti: ar už kurį nors vieną išsikėlusį kandidatą, ar už kurį nors visą kandidatų sąrašą.

6.3. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 40 straipsnio „Jungtiniai kandidatų sąrašai. Išsikėlusių kandidatų jungimasis į sąrašus“ 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Likus ne mažiau kaip 35 dienoms iki rinkimų, partijos gali sudaryti koalicijas ir sujungti iškeltų kandidatų sąrašus į jungtinį kandidatų sąrašą, kuriame kandidatai surašyti pagal iš naujo nustatytą eilę. Partijų jungtiniame kandidatų sąraše kandidatų negali būti mažiau negu pusė ir du kartus daugiau negu renkama savivaldybės tarybos narių. Partijų koalicijos pavadinime turi būti žodis „koalicija“ ir negali būti nuorodų į partijų, neįeinančių į koaliciją, pavadinimus ar išsikėlusių kandidatų pavardes. Partijų kandidatų jungtinis sąrašas laikomas vienu sąrašu. Ta pati partija vienoje savivaldybėje negali dalyvauti daugiau kaip vienoje koalicijoje.

2. Išsikėlę kandidatai gali jungtis į išsikėlusių kandidatų jungtinius sąrašus. Išsikėlusių kandidatų jungtiniame sąraše turi būti ne mažiau kaip 2 išsikėlę kandidatai, o išsikėlęs kandidatas gali būti tik viename jungtiniame sąraše.“

Taigi Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 40 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta išsikėlusių kandidatų teisė jungtis į jungtinį sąrašą, kuriame gali būti ne mažiau kaip du išsikėlę kandidatai, o pagal šio straipsnio 1 dalį partijos gali sudaryti koalicijas ir sujungti iškeltų kandidatų sąrašus į jungtinį kandidatų sąrašą, kuriame, kaip ir partijų kandidatų sąraše (pagal 34 straipsnio 2 dalį), kandidatų negali būti mažiau negu pusė ir du kartus daugiau negu renkama savivaldybės tarybos narių.

Vadinasi, renkant savivaldybių tarybas dėl rinkėjų balsų gali varžytis partijų kandidatų sąrašai, partijų jungtiniai kandidatų sąrašai, išsikėlusių kandidatų jungtiniai sąrašai ir išsikėlę

kandidatai, neįeinantys į jungtinį sąrašą.

6.4. Pažymėtina, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas aiškinamas ir šio įstatymo nuostatų, reguliuojančių balsavimo savivaldybių tarybų rinkimuose tvarką ir rinkimų rezultatų nustatymą, kontekste.

6.4.1. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme (2010 m. birželio 30 d. redakcija) *inter alia* nustatyta, kad kiekvienam rinkėjui įteikiamas vienas rinkimų biuletenis (55 straipsnio 1 dalis), kurio vienoje dalyje yra surašyti visi išsikėlę kandidatai ir kandidatų sąrašai (55 straipsnio 2 dalies 2 punktas), o antroje dalyje yra penki specialūs laukeliai, skirti tam, kad rinkėjas, balsuojantis už kandidatų sąrašą ir paduodantis pirmumo balsus už šio sąrašo kandidatus, t. y. reitinguojantis sąraše esančius kandidatus (3 straipsnio 1 dalis), įrašytų nuo vieno (jeigu sąraše yra mažiau kaip šeši kandidatai, reikia pasirinkti bent vienu kandidatu mažiau, negu sąraše įrašyta kandidatų) iki penkių (jeigu sąraše yra šeši arba daugiau kandidatų) pasirinktų kandidatų numerius (55 straipsnio 2 dalies 3 punktas, 63 straipsnio 2 dalis); į kandidatų sąrašus įrašyti kandidatai gauna mandatus pagal porinkiminę šių sąrašų eilę (83 straipsnio 6 dalis).

Taigi už kandidatų sąrašą balsuojantys rinkėjai, kitaip negu už išsikėlusį kandidatą balsuojantys rinkėjai, rinkimų biuletenyje pažymėdami pasirinktą sąrašą, gali nurodyti iki penkių pirmumo balsų, ir mandatus gali gauti tie sąraše įrašyti kandidatai, už kuriuos buvo paduota daugiausia pirmumo balsų.

6.4.2. Apibendrinant minėtas Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) nuostatas, reguliuojančias balsavimo savivaldybių tarybų rinkimuose tvarką ir rinkimų rezultatų nustatymą, pažymėtina, kad rinkėjai, turintys po vieną balsą, balsuodami už kandidatų sąrašą gali labiau paveikti rinkimų rezultatus, t. y. kandidatų sąraše esančių kandidatų išrinkimą, negu balsuodami už išsikėlusį kandidatą, neįeinantį į jungtinį sąrašą, kadangi išsikėlęs kandidatas gali gauti tik vieną mandatą.

7. Taigi Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą aiškinant kitų minėtų šio įstatymo nuostatų kontekste pažymėtina, kad savivaldybių tarybas renkant tik pagal proporcinę rinkimų sistemą:

- išimtinė teisė kelti kandidatus į savivaldybių tarybų narius nustatyta tik vienam kolektyviniam subjektui, t. y. politinei partijai;

- pavieniai asmenys, t. y. nuolatiniai šios savivaldybės gyventojai, atitinkantys tam tikrus įstatyme įtvirtintus reikalavimus, gali išsikelti kandidatais į savivaldybių tarybų narius ir daugiamandatėse rinkimų apygardose varžytis su kandidatų sąrašais;

- išsikėlę kandidatai turi teisę jungtis į išsikėlusių kandidatų jungtinius sąrašus, kuriems nustatytas daug mažesnis tokius sąrašus sudarančių išsikėlusių kandidatų minimalaus skaičiaus reikalavimas negu partijų bei jų koalicijų kandidatų sąrašams;

- sudaromos prielaidos rinkėjams, turintiems po vieną balsą, balsuojant už kandidatų sąrašą arba už išsikėlusį kandidatą skirtingai paveikti rinkimų rezultatus.

8. Sprendžiant, ar Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį, kaip minėta, savivaldybių tarybas renkant tik pagal proporcinę rinkimų sistemą daugiamandatėje rinkimų apygardoje, išimtinė teisė kelti kandidatus į savivaldybių tarybų narius nustatyta tik vienam kolektyviniam subjektui, t. y. politinei partijai (1, 2 dalys), taip pat įtvirtinta pavienių asmenų, t. y. nuolatinių šios savivaldybės gyventojų, atitinkančių tam tikrus įstatyme įtvirtintus reikalavimus, teisė išsikelti kandidatais į savivaldybių tarybų narius (3 dalis), neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, 34 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad oficialiosios konstitucinės rinkimų teisės doktrinos nuostatos buvo formuluojamos ir plėtojamos įvairiuose Konstitucinio Teismo aktuose, priimtuose konstitucinės justicijos bylose, *inter alia* Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 26 d., 2004 m. lapkričio 5 d. išvadose dėl Lietuvos Respublikos Prezidento paklausimų, ar nebuvo pažeisti Seimo rinkimų įstatymai, 2007 m. vasario 9 d. nutarime (savivaldybių tarybų rinkimų aspektu), 2008 m. spalio 1 d. nutarime (Seimo rinkimų aspektu), 2010 m. lapkričio 9 d. nutarime (rinkimų į Europos Parlamentą

aspektu).

8.1. Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad savivaldybių tarybų nariais Lietuvos Respublikos piliečius ir kitus nuolatinius administracinio vieneto gyventojus pagal įstatymą ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu.

Konstitucijos 119 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas. Ši konstitucinė nuostata *inter alia* reiškia, kad įstatymų leidėjas turi pareigą įstatymu įtvirtinti savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, nustatyti rinkimų organizavimo pagrindus ir tvarką, *inter alia* kandidatų į savivaldybių tarybas kėlimą, balsavimą, rinkimų rezultatų nustatymą, rinkimų ginčų nagrinėjimą.

Pažymėtina, kad pagal Konstituciją įstatymu reguliuojant rinkimų santykius turi būti užtikrinta lygi visų rinkėjų aktyvioji rinkimų teisė (teisė balsuoti, t. y. teisė rinkti), taip pat lygi visų kandidatų pasyvioji rinkimų teisė (teisė būti rinkimuose registruojamu kandidatu, t. y. teisė būti renkamam).

8.2. Konstitucinis Teismas minėtame 2007 m. vasario 9 d. nutarime suformulavo kai kurias šioje byloje reikšmingas oficialiosios konstitucinės savivaldybių tarybų rinkimų doktrinos nuostatas:

- įstatymų leidėjas, įgyvendindamas iš Konstitucijos 34 straipsnio, 119 straipsnio 2, 3 dalių, kitų Konstitucijos nuostatų kylančius įgaliojimus įstatymu nustatyti savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, turi labai plačią diskreciją;

- Konstitucija nenustato įstatymų leidėjui jokių reikalavimų, kokią savivaldybių tarybų rinkimų sistemą pasirinkti; ji nedraudžia ir keisti pasirinktos savivaldybių tarybų rinkimų sistemos; antai įstatymu gali būti nustatyta vien proporcinė arba vien mažoritarinė savivaldybių tarybų rinkimų sistema, arba tokia rinkimų sistema, kai derinami proporcinės ir mažoritarinės sistemos elementai; nei vien proporcinė, nei vien mažoritarinė rinkimų sistema, nei tokia rinkimų sistema, kai yra derinami tam tikri proporcinės ir mažoritarinės sistemų elementai, negali būti laikoma pažeidžiančia Konstitucijoje įtvirtintą tiesioginių rinkimų principą ar savaime sudarančia prielaidas pažeisti laisvų, demokratiškų rinkimų reikalavimus, visuotinę, lygią rinkimų teisę, slaptą balsavimą, kitus demokratinės teisinės valstybės rinkimų standartus;

- tai, kad Konstitucija nenustato įstatymų leidėjui reikalavimų, kokią savivaldybių tarybų rinkimų sistemą pasirinkti, anaipol nereiškia, kad iš Konstitucijos savivaldybių tarybų rinkimų santykių teisiniui reguliavimui apskritai nekyla jokių reikalavimų; įstatymų leidėjas, įstatymu reguliuodamas savivaldybių tarybų rinkimų santykius, privalo paisyti Konstitucijos nuostatų – normų ir principų, konstitucinės vietos savivaldos sampratos; įstatymu nustatytas teisinis reguliavimas taip pat neturi sudaryti prielaidų pažeisti visuotinės, lygios ir tiesioginės rinkimų teisės, slaptos balsavimo imperatyvo;

- proporcinė savivaldybių tarybų rinkimų sistema – tai tokia sistema, kai kandidatais savivaldybių tarybų rinkimuose negali būti iškelti pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus.

Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d. nutarimo nuostata „Pasirinkus tokią (proporcinę) savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, turi būti užtikrinta galimybė teritorinių bendruomenių nariams savo pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinti būnant įtrauktiems ir į kitokius – ne tik politinių partijų – sąrašus (o jeigu įstatymų leidėjas nuspręstų – ir individualiai). Susivienijimai (asociacijos), kurie pagal įstatymą turi turėti teisę sudaryti minėtus sąrašus, gali būti sukuriama tam tikriems savivaldybių tarybų rinkimams, bet jie, jeigu tai būtų nustatyta įstatyme, gali būti ir nuolat veikiantys“ negali būti aiškinama kaip reiškianti, jog Konstituciją atitiktų toks teisinis reguliavimas, pagal kurį, įstatymų leidėjui įtvirtinus vien proporcinę rinkimų sistemą, daugiamandatėje rinkimų apygardoje su kandidatų sąrašais galėtų varžytis ir teritorinių bendruomenių nariai, savo pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinantys individualiai.

8.3. Minėta, jog Konstitucinis Teismas 2007 m. vasario 9 d. nutarime pažymėjo, kad, esant

proporcinėi savivaldybių tarybų rinkimų sistemai, kandidatais savivaldybių tarybų rinkimuose negali būti iškelti pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus. Konstitucinis Teismas 2010 m. lapkričio 9 d. nutarime taip pat konstatavo, kad, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę rinkimų sistemą, negalima tokia situacija, kai rinkimuose dalyvauja ne tik asmenys, įrašyti į politinių partijų (ar kitų kolektyvinių subjektų) sudaromus kandidatų sąrašus, bet ir pavieniai asmenys, t. y. negalima tokia situacija, kai pavieniai asmenys dėl rinkėjų balsų varžosi su kandidatų sąrašais, nes taip būtų iškreipiama proporcinės rinkimų sistemos esmė.

8.4. Rinkimams vykstant pagal proporcinę rinkimų sistemą yra sudaromos viena ar kelios daugiamandatės apygardos, kuriose varžosi į politinių partijų (ar kitų kolektyvinių subjektų) sudaromus kandidatų sąrašus įrašyti kandidatai, o pagal mažoritarinę rinkimų sistemą vienmandatėse rinkimų apygardose kandidatuoja pavieniai kandidatai; demokratinėse valstybėse yra žinoma ir vadinamoji mišri rinkimų sistema, kuri jungia proporcinę ir mažoritarinę rinkimų sistemas (Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimas).

Šiame kontekste pažymėtina, kad, esant mišriai rinkimų sistemai, dvi atskiros rinkimų sistemos, proporcinė ir mažoritarinė, jungiamos nekeičiant pagrindinio jų požymio, t. y. pavieniai kandidatai varžosi tik vienmandatėse rinkimų apygardose, o į politinių partijų (ar kitų kolektyvinių subjektų) sudaromus kandidatų sąrašus įrašyti kandidatai – tik daugiamandatėse apygardose.

9. Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją pasirinkti rinkimų sistemą, pagal kurią bus renkamos savivaldybių tarybos. Kad ir kokią savivaldybių tarybų rinkimų sistemą įstatymų leidėjas pasirinktų, pagal Konstituciją ji turi būti grindžiama demokratiniais teisinės valstybės principais, pagarba žmogaus teisėms, turi garantuoti rinkimuose dalyvaujančių rinkėjų laisvą valios raišką renkant atstovaujamąją instituciją.

Įstatymų leidėjas gali pasirinkti ir vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, t. y. tokią rinkimų sistemą, kai yra sudaromos daugiamandatės apygardos ir mandatai paskirstomi politinėms partijoms, kitiems kolektyviniams subjektams proporcingai gautų balsų skaičiui, tačiau jis negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad asmenys, įrašyti į politinių partijų (ar kitų kolektyvinių subjektų) sudaromus kandidatų sąrašus, rinkimuose daugiamandatėse rinkimų apygardose varžytųsi su pavieniais asmenimis, neįrašytais į kandidatų sąrašus, nes taip būtų iškreipiama proporcinės rinkimų sistemos esmė, pažeidžiamas Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas lygios rinkimų teisės principas.

10. Vadinasi, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, pagal kurį, savivaldybių tarybas renkant vien pagal proporcinę rinkimų sistemą, pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus, daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali išsikelti kandidatais į savivaldybės tarybos narius ir rinkimuose varžytis su kandidatų sąrašais, sudaromos prielaidos iškreipti proporcinės rinkimų sistemos esmę ir pažeisti Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą lygios rinkimų teisės principą.

11. Taigi konstatuotina, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, jame nustatyta, kad pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus, daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali išsikelti kandidatais į savivaldybės tarybos narius, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

12. Minėta, kad pareiškėjas abejoja, ar *inter alia* Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis tiek, kiek jame nenustatyta, kad kandidatus į savivaldybių tarybų narius gali kelti ne tik politinės partijos, bet ir kiti kolektyviniai subjektai, neprieštarauja Konstitucijai.

13. Pažymėtina, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas *inter alia* reiškia tik vieno kolektyvinio subjekto, t. y. politinės partijos, išimtinę teisę kelti kandidatus į savivaldybės tarybos, renkamos tik pagal proporcinę rinkimų sistemą, narius.

14. Minėta, kad Konstitucinis Teismas 2007 m. vasario 9 d. nutarime pripažino, jog Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 straipsnio (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, joje

nebuvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai gali būti renkami į atitinkamų savivaldybių tarybas ir būdami įrašyti į ne politinių partijų sudaromus kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašus, prieštaravo Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

Pažymėtina, jog Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas pareiškėjo ginčijamu aspektu – kad kandidatus gali kelti tik vienas kolektyvinis subjektas, t. y. politinė partija, pateikdama bendrą kandidatų į savivaldybės tarybos narius sąrašą, yra tapatus įtvirtintajam Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 straipsnyje (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija).

15. Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas suponuoja jurisprudencijos tęstinumą (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas, 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas, 2007 m. spalio 22 d., 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimai), todėl Konstitucinio Teismo teisinė pozicija, išdėstyta 2007 m. vasario 9 d. nutarime, turi precedento reikšmę.

Konstitucinis Teismas 2007 m. vasario 9 d. nutarime, aiškindamas *inter alia* minėtas Konstitucijos nuostatas, suformulavo kai kurias oficialiosios konstitucinės savivaldybių tarybų rinkimų doktrinos nuostatas:

- tokia (proporcinė) savivaldybių tarybų rinkimų sistema, kai dėl savivaldybių tarybų narių mandatų varžosi į politinių partijų sąrašus įrašyti kandidatai, pagal Konstituciją yra galima, tačiau tai nereiškia, kad yra konstituciškai pateisinama kandidatų sąrašus apriboti vien politinių partijų sudaromais sąrašais; į atitinkamų savivaldybių tarybas turi turėti galimybę būti renkami teritorinių bendruomenių nariai – Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai (Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai gyventojai) ir neremiami jokios politinės partijos, būdami įrašyti į kurį nors ne politinės partijos sąrašą kaip kandidatai į savivaldybių tarybų narius;

- įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją nustatyti reikalavimus, kuriuos turi atitikti minėti ne politinių partijų sąrašai, *inter alia* tai, kiek asmenų turi būti įrašyta į tokį sąrašą, ar kas nors turi paremti tokį sąrašą, kad jis būtų įregistruojamas savivaldybių tarybų rinkimams, o jeigu taip, tai kiek asmenų turi tai padaryti, laiką, kada toks sąrašas turi būti pateiktas registruoti, kaip tai turi būti daroma ir t. t.;

- nebūtų konstituciškai nepagrįstas ir toks teisinis reguliavimas, kai toli gražu ne bet koks (ne bet kokiems tikslams sukurtas) susivienijimas (*inter alia* ne bet kokia asociacija, visuomeninė organizacija, bendrija) galėtų sudaryti kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašą ir pateikti jį registruoti savivaldybių tarybų rinkimams;

- įstatymų leidėjas, paisydamas Konstitucijos, taip pat gali įstatymu nustatyti tam tikrus kriterijus, susijusius su atitinkamą sąrašą sudarančio ir pateikiančio registruoti savivaldybių tarybų rinkimams susivienijimo, kuris nėra politinė partija, veiklos teritorija (pavyzdžiui, kad ji apimtų atitinkamą Lietuvos Respublikos teritorijos administracinį vienetą);

- konstitucinė vietos savivaldos samprata suponuoja kuo didesnes galimybes visiems atitinkamos teritorinės bendruomenės nariams dalyvauti priimant sprendimus dėl tos vietos (teritorinės bendruomenės) reikalų tvarkymo, taigi ir kuo didesnes galimybes varžytis dėl vietų atitinkamos savivaldybės taryboje.

16. Šioje byloje *mutatis mutandis* taikytinos ir tokios Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutarime suformuluotos oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos: pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris įtvirtintų išimtinę politinių partijų (jų narių ar jų remiamų kandidatų) teisę dalyvauti formuojant politines atstovaujamasias institucijas; įstatymų leidėjas, pasirinkęs vien proporcinę rinkimų sistemą, turi įstatyme ne tik įtvirtinti politinių partijų teisę dalyvauti rinkimuose, bet ir nustatyti reikalavimus, kuriuos atitinkantys kiti kolektyviniai subjektai gali dalyvauti ir turi teisę kelti kandidatus rinkimuose į politines atstovaujamasias institucijas pateikdami savo kandidatų sąrašus.

17. Konstitucijoje yra įtvirtinti politinių partijų ir politinių organizacijų institutai (Konstitucijos 35 straipsnio 3 dalis, 44 straipsnio 2 dalis, 83 straipsnio 2 dalis, 113 straipsnio 2

dalį, 114 straipsnio 1 dalį, 141 straipsnį). Politinės organizacijos negali būti tapatinamos su politinėmis partijomis; jų steigimo ir veiklos ypatumai turi būti nustatyti įstatyme.

Konstitucinis Teismas 2010 m. lapkričio 9 d. nutarime atskleidė kai kuriuos 2007 m. vasario 9 d. nutarime paminėtus konstitucinio politinių organizacijų instituto bruožus: įstatymų leidėjas, įstatyme apibrėždamas politinių organizacijų sampratą, gali numatyti jų įvairovę, *inter alia* tokias politines organizacijas, kurios steigiamos įvairiems visuomeniškai reikšmingiems poreikiams tenkinti, visuomenei naudingai veiklai vykdyti ir kartu tam tikriems politiniams siekiams kelti; įtvirtinant politinių organizacijų, *inter alia* įsteigtų siekiant dalyvauti rinkimuose, teisę pateikti kandidatų sąrašus turi būti nustatyti tam tikri specialūs reikalavimai, kuriuos jos turi atitikti, kaip antai: tokias politines organizacijas gali steigti tik asmenys (tam tikras jų skaičius), turintys aktyviąją rinkimų į konkrečią instituciją teisę, ir kt.

Konstitucinis Teismas 2010 m. lapkričio 9 d. nutarime, pabrėždamas politinių organizacijų reikšmę formuojant politines atstovaujamasias institucijas, taip pat pažymėjo, kad jeigu įstatymų leidėjas, pasirinkęs vien proporcinę rinkimų sistemą, nustatytų tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį būtų įtvirtinta išimtinė politinių partijų (jų narių ar jų remiamų kandidatų) teisė dalyvauti formuojant politines atstovaujamasias institucijas, tai reikštų ir tai, kad piliečių, nesančių politinių partijų nariais ir nesusaistytų jokiais ryšiais su jokia politine partija, galimybės įgyvendinti iš Konstitucijos kylančią pasyviąją rinkimų teisę būtų neproporcingai pasunkintos, palyginti su asmenų, esančių politinių partijų nariais ar susisaisčiusių su kuria nors politine partija kitokiais, ne formalios narystės, ryšiais, galimybėmis; tokiu teisiniu reguliavimu iš dalyvavimo rinkimuose į politines atstovaujamasias institucijas, *inter alia* kandidatų rinkimuose į šias institucijas iškėlimo sudarant kandidatų sąrašus, būtų nepagrįstai pašalinami kiti kolektyviniai subjektai, t. y. politinės organizacijos; tokiu teisiniu reguliavimu būtų sudarytos prielaidos pažeisti iš Konstitucijos, *inter alia* konstitucinio teisinės valstybės principo, kylančius teisingumo, proporcingumo imperatyvus, nepaisyti iš Konstitucijos kylančių rinkimų teisės principų.

18. Vadinas, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, pagal kurį tik vienas kolektyvinis subjektas, t. y. politinė partija, turi išimtinę teisę kelti kandidatus į savivaldybės tarybos narius pateikdamas kandidatų sąrašą, nukrypstama nuo Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų savivaldybių tarybų rinkimų santykių reguliavimo imperatyvų, konstitucinės vietos savivaldos sampratos.

19. Taigi konstatuotina, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, jame nenustatyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai gali būti keliami kandidatais į atitinkamų savivaldybių tarybas būdami įrašyti ir į ne politinių partijų sudaromus kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašus, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

20. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, jame nenustatyta, kad pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus, daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali išsikelti kandidatais į savivaldybės tarybos narius, taip pat tiek, kiek jame nenustatyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai gali būti keliami kandidatais į atitinkamų savivaldybių tarybas būdami įrašyti ir į ne politinių partijų sudaromus kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašus, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

21. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje toliau netirs, ar Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, 34 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Pažymėtina, kad pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 2011 m. vasario 27 d. įvyko savivaldybių tarybų rinkimai.

Nors šiame nutarime konstatuota, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, jame nustatyta, kad pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus, daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali išsikelti kandidatais į savivaldybės tarybos narius, taip pat tiek, kiek jame nenustatyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai gali būti keliami kandidatais į atitinkamų savivaldybių tarybas būdami įrašyti ir į ne politinių partijų sudaromus kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašus, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai, nėra teisinio pagrindo konstatuoti, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme (2010 m. birželio 30 d. redakcija) įtvirtinta savivaldybių tarybų rinkimų sistema iš esmės neleidžia demokratiškai sudaryti atstovaujamojo savivaldos institucijų, įgyvendinti savivaldos teisės, kad tokiu teisiniu reguliavimu yra iš esmės paneigiama konstitucinė vietos savivaldos samprata.

2. 2011 m. vasario 27 d. įvykusių savivaldybių tarybų rinkimų rezultatai kai kuriose daugiamandatėse rinkimų apygardose yra ginčijami Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme. Šis teismas Konstitucinio Teismo prašo ištirti ir tai, ar jo nurodytu aspektu Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, konstituciniams demokratinės, teisinės valstybės principams neprieštarauja Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalys (prašymai Nr. 1B-18/2011, 1B-19/2011, 1B-20/2011).

Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2 dalį pareiškėjas ginčija tuo aspektu, kad joje išsikelusių kandidatų jungtiniams sąrašams nustatytas 6 procentų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų slenkstis (toks pat, kaip partijų jungtiniams kandidatų sąrašams, ir didesnis negu partijų kandidatų sąrašams), o šio straipsnio 3, 4, 5 dalis pareiškėjas ginčija tiek, kiek jose nustatyta, kad apskaičiuojant mandatų skirstymo kvotą į rinkėjų paduotų balsų sumą, kuri dalijama iš mandatų skaičiaus, yra įskaičiuojami rinkėjų balsai, paduoti ne tik už rinkimų slenkstį įveikusius kandidatų sąrašus, bet ir už visus išsikelčius kandidatus, neatsižvelgiant į tai, ar šie kandidatai turi galimybę gauti (gaus) mandatą, taip pat nustatyta, kad skirstant mandatus pagal mandatų skirstymo kvotą dalyvauja rinkimų slenkstį įveikę kandidatų sąrašai ir visi išsikelę kandidatai, tačiau tęsiant mandatų dalijimą liekanų metodu nepadalyti taikant kvotų metodą mandatai paskirstomi tik į kandidatų sąrašus įrašytiems kandidatams.

2.1. Šiame nutarime konstatuota, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis *inter alia* tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, jame nustatyta, kad pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus, daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali išsikelti kandidatais į savivaldybės tarybos narius, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

Pareiškėjo ginčijamas Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalyse įtvirtintas teisinis reguliavimas yra tiesiogiai susijęs su šio įstatymo 34 straipsnyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, kadangi pagal 83 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalis yra nustatomi savivaldybių tarybų rinkimų rezultatai ir savivaldybių tarybų narių mandatai padalijami *inter alia* išsikelusiems kandidatams ir išsikelusių kandidatų jungtiniams sąrašams.

2.2. Konstitucijos 110 straipsnyje nustatyta, kad teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai, taip pat įtvirtinta byla nagrinėjančio teismo konstitucinė pareiga kilus abejonoms, ar teisės aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, neprieštarauja Konstitucijai, sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu spręsti, ar įstatymas arba kitas teisės aktas atitinka Konstituciją.

Šiais konstituciniais imperatyvais yra siekiama, kad nebūtų taikomas Konstitucijai prieštaraujantis teisės aktas (jo dalis), kad dėl tokio teisės akto (jo dalies) taikymo neatsirastų antikonstitucinių teisinių padarinių, kad nebūtų pažeistos asmens teisės, kad asmuo, kuriam būtų taikytas Konstitucijai ar įstatymui priešingas teisės aktas, dėl to nepagrįstai neįgytų jam

nepriklausančių teisių ar atitinkamo teisinio statuso; bylą nagrinėjantis teismas, pagal Konstituciją ne tik turintis įgaliojimus, bet (jeigu jam kilo abejonių) ir privalantis kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu spręsti, ar teisės aktas (jo dalis) neprieštaruoja aukštesnės galios teisės aktui, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, turi ir konstituciškai pagrįstą interesą gauti atitinkamą Konstitucinio Teismo atsakymą (Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas).

Konstitucijoje numatytų politinių atstovaujamųjų institucijų formavimui yra keliami ypatingi reikalavimai, jos negali būti formuojamos tokiu būdu, kad kiltų abejonių dėl jų legitimumo. Įstatymų leidėjui kyla pareiga nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų rinkimų proceso sąžiningumą ir skaidrumą – būtinas prielaidas rinkėjams pasitikėti atstovaujamąja institucija.

Konstitucijos garantuojama asmens teisė įstatyme numatytais sąlygomis būti renkamam savivaldybės tarybos nariu – svarbi asmens konstitucinė teisė. Dalyvaudami formuojant politines atstovaujamasias institucijas asmenys įgyvendina *inter alia* Konstitucijos 33 straipsnyje įtvirtintą piliečių teisę dalyvauti valdant savo šalį.

Teisės ir teisėti interesai, neatsižvelgiant į tai, ar jie tiesiogiai įtvirtinti Konstitucijoje, turi būti ginami ne formaliai, o realiai ir veiksmingai. Rinkimų teisės subjektų, turinčių teisę kelti kandidatus, ir pačių kandidatų teisė ginčyti rinkimų rezultatus – svarbi iš Konstitucijos kylančio rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo reikalavimo užtikrinimo garantija. Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies nuostatas, 2007 m. gegužės 15 d. nutarime pabrėžė asmens pažeistų teisių gynimo teisme svarbą ir konstatavo, kad iš konstitucinio teisinės valstybės principo kyla imperatyvas, jog asmuo, manantis, kad jo teisės ar laisvės yra pažeistos, turi absoliučią teisę į nepriklausomą ir nešališką teismą; ši teisė negali būti dirbtinai suvaržoma arba negali būti dirbtinai pasunkinamas jos įgyvendinimas; šios teisės negalima paneigti; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens teisių ar laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme.

Vadinasi, negavęs Konstitucinio Teismo atsakymo dėl atitinkamo teisės akto atitikties Konstitucijai, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas negalėtų veiksmingai apginti asmens (-ų) teisių, įvykdyti teisingumo.

2.3. Taigi šioje konstitucinės justicijos byloje Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalių atitiktis Konstitucijai bus tirama tuo aspektu, kuriuo jose nustatyto teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijai klausimas iškilo pareiškėjui – Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui sprendžiant konkrečias bylas, susijusias su jau įvykusiais 2011 m. savivaldybių tarybų rinkimais.

III

Dėl Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalių atitikties Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, konstituciniams demokratinės, teisinės valstybės principams.

1. Minėta, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2 dalį pareiškėjas ginčija tuo aspektu, kad joje išsikėlusius kandidatų jungtiniams sąrašams nustatytas 6 procentų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų slenkstis (toks pat, kaip partijų jungtiniams kandidatų sąrašams, ir didesnis negu partijų kandidatų sąrašams), o šio straipsnio 3, 4, 5 dalis pareiškėjas ginčija tiek, kiek jose nustatyta, kad apskaičiuojant mandatų skirstymo kvotą į rinkėjų paduotų balsų sumą, kuri dalijama iš mandatų skaičiaus, yra įskaičiuojami rinkėjų balsai, paduoti ne tik už rinkimų slenkstį įveikusius kandidatų sąrašus, bet ir už visus išsikėlusius kandidatus, neatsižvelgiant į tai, ar šie kandidatai turi galimybę gauti (gaus) mandatą, taip pat nustatyta, kad skirstant mandatus pagal mandatų skirstymo kvotą dalyvauja rinkimų slenkstį įveikę kandidatų sąrašai ir visi išsikėlę kandidatai, tačiau tęsiant mandatų dalijimą liekanų metodu nepadalyti taikant kvotų metodą mandatai paskirstomi tik į kandidatų sąrašus įrašytiems kandidatams.

2. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnyje

„Rinkimų rezultatų nustatymas daugiamandatėje rinkimų apygardoje“ nustatyta:

„1. Išankstinius rinkimų rezultatus nustato savivaldybės rinkimų komisija po to, kai pasirašytas rinkimų apygardos balsų skaičiavimo protokolai.“

2. Mandatai kandidatų sąrašams ir išsikėlusiems kandidatams paskirstomi pagal tai, kiek rinkėjų paduotų mandato balsų gavo kiekvienas sąrašas, kiekvienas išsikėlęs kandidatas, taikant kvotų ir liekanų metodą. Kandidatų sąrašas gali gauti savivaldybės tarybos narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuo atveju, jeigu už kandidatų sąrašą balsavo ne mažiau kaip 4 procentai, o už partijų jungtinį kandidatų sąrašą ir išsikėlusių kandidatų jungtinį sąrašą – ne mažiau kaip 6 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Jeigu už kandidatų sąrašus, dalyvaujančius skirstant mandatus, ir išsikėlusius kandidatus yra paduota mažiau kaip 60 procentų rinkėjų balsų, teisę dalyvauti skirstant mandatus įgyja tas lig šiol skirstant mandatus nedalyvavęs sąrašas (sąrašai – jeigu už juos paduota vienodas rinkėjų balsų skaičius), už kurį yra paduota daugiausiai rinkėjų balsų. Tokiu pat būdu kandidatų sąrašų, turinčių teisę dalyvauti skirstant mandatus, skaičius didinamas iki tokio skaičiaus, kad už kandidatų sąrašus, dalyvaujančius skirstant mandatus, ir išsikėlusius kandidatus būtų paduota ne mažiau kaip 60 procentų rinkėjų balsų.

3. Apskaičiuojama mandatų skirstymo kvota. Ji lygi rinkėjų paduotų mandatų balsų, kuriuos gavo kandidatų sąrašai, dalyvaujantys skirstant mandatus, ir išsikėlę kandidatai, sumai, padalytai iš mandatų skaičiaus. Jei dalijant gaunama liekana, dalmuo padidinamas vienetu.

4. Išsikėlęs kandidatas, neįeinantis į jungtinį sąrašą, gauna mandatą, jeigu už jį paduotų balsų skaičius lygus arba didesnis už mandatų skirstymo kvotą. Už kiekvieną dalyvaujantį paskirstant mandatus kandidatų sąrašą paduotų balsų skaičius dalijamas iš mandatų skirstymo kvotos. Gautas sveikasis dalmuo yra mandatų skaičius, tenkantis kiekvienam kandidatų sąrašui pagal mandatų skirstymo kvotą, o dalijant gautos liekanos naudojamos likusiems mandatams (nepaskirstytiems išsikėlusiems kandidatams, neįeinantiems į jungtinį sąrašą, ir kandidatų sąrašams) paskirstyti pagal liekanas. Dėl to visų kandidatų sąrašų pavadinimai surašomi iš eilės, kurioje po paskutiniojo toliau eina pirmasis pagal jiems atitekusias dalijimo liekanas, pradedant didžiausiąja. Jei dviem kandidatų sąrašams tenkančios liekanos lygios, pirmiau įrašomas sąrašas, kurio rinkimų numeris mažesnis. Nepadalyti dalijant kvotų metodu mandatai po vieną padalijami kandidatų sąrašams pagal eilę, pradedant tuo kandidatų sąrašu, kuris buvo įrašytas pirmasis.

5. Jeigu kuriam nors kandidatų sąrašui tektų didesnis mandatų skaičius, negu sąrašė yra kandidatų, tai šie mandatai padalijami kitiems kandidatų sąrašams, tęsiant mandatų dalijimą liekanų metodu.

6. Sąrašė kandidatai į savivaldybės tarybos narius gauna mandatus pagal porinkiminę kandidatų sąrašų eilę.“

2.1. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2 dalyje yra nustatytas reikalavimas, jog kandidatų sąrašai, kad galėtų dalyvauti skirstant mandatus, turi gauti tam tikrą kiekį rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų (procentinė riba), t. y. nustatyti rinkimų slenksčiai: partijų kandidatų sąrašams – 4 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, o partijų jungtiniams kandidatų sąrašams ir išsikėlusių kandidatų jungtiniams sąrašams – 6 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų. Išsikėlusiam kandidatui minimali procentinė rinkėjų balsų riba, kurią įveikus būtų įgyjama teisė dalyvauti skirstant mandatus, nenustatyta.

Pagal šį teisinį reguliavimą išsikėlusių kandidatų jungtiniam sąrašui keliamas toks pat reikalavimas, kaip partijų jungtiniam kandidatų sąrašui, t. y. didesnis negu partijos kandidatų sąrašui. Kitaip tariant, nustatant rinkimų rezultatus ir skirstant mandatus išsikėlusių kandidatų jungtinis sąrašas, kuriame, kaip minėta, gali būti įrašyti ir du kandidatai, yra prilyginamas partijų jungtiniam kandidatų sąrašui. Išsikėlusių kandidatų jungtinio sąrašo ir partijų jungtinio kandidatų sąrašo sudarymas skiriasi: vieną jų sudaro pavieniai išsikėlę kandidatai, kitą – partijos, jungdamos savo sudarytus kandidatų sąrašus.

2.2. Pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 3 dalį, aiškinamą kartu su 2 dalimi, apskaičiuojant mandatų skirstymo kvotą į rinkėjų paduotų balsų sumą, kuri dalijama iš mandatų skaičiaus, įskaičiuojami balsai, paduoti tik už

rinkimų slenkstį įveikusius kandidatų sąrašus ir už visus išsikėlusius kandidatus. Jiems, kaip minėta, minimali procentinė rinkėjų balsų riba, kurią įveikus būtų įgyjama teisė dalyvauti skirstant mandatus, nenustatyta.

2.3. Pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 4 dalį išsikėlęs kandidatas, neįeinantis į išsikėlusių kandidatų jungtinį sąrašą, gauna mandatą, jeigu už jį paduotų balsų skaičius yra ne mažesnis už mandatų skirstymo kvotą, apskaičiuotą pagal šio straipsnio 3 dalį.

Taigi skirstant mandatus pagal mandatų skirstymo kvotą, apskaičiuotą pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 3 dalį, dalyvauja rinkimų slenkstį įveikę kandidatų sąrašai ir visi išsikėlę kandidatai. Pagal šio straipsnio 4 dalį tęsiant mandatų dalijimą liekanų metodu nepadalyti taikant kvotų metodą mandatai paskirstomi tik į kandidatų sąrašus įrašytiems kandidatams.

Be to, net ir tuo atveju, kai už savarankiškai išsikėlusį kandidatą, neįeinantį į jungtinį kandidatų sąrašą, paduotų balsų skaičius yra daug didesnis už mandatų skirstymo kvotą, jis gali gauti tik vieną mandatą.

2.4. Pažymėtina, kad pagal to paties straipsnio 5 dalį ir tuo atveju, jeigu kuriam nors kandidatų sąrašui turėtų tekti didesnis mandatų skaičius, negu sąraše yra kandidatų, šie mandatai tęsiant mandatų dalijimą liekanų metodu paskirstomi tik kitiems rinkimų slenkstį įveikusiems kandidatų sąrašams ir negali būti paskirstomi išsikėlusiesiems kandidatams.

2.5. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnyje *inter alia* nustatyta, kad išsikėlęs kandidatas, neįeinantis į jungtinį sąrašą, gauna mandatą, jeigu už jį paduotų balsų skaičius lygus arba didesnis už mandatų skirstymo kvotą, o kiekvienam dalyvaujančiam paskirstant mandatus kandidatų sąrašui (t. y. jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 4 arba 6 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų) pagal mandatų skirstymo kvotą tenkantis mandatų skaičius apskaičiuojamas už kiekvieną iš jų paduotų balsų skaičių dalijant iš mandatų skirstymo kvotos; nepadalyti taikant kvotų metodą mandatai padalijami kandidatų sąrašams.

Taigi kandidatų sąrašai gali gauti ir daugiau kaip vieną mandatą, nes jų gaunamų mandatų skaičius priklauso nuo už juos paduotų balsų skaičiaus (jis dalijamas iš mandatų skirstymo kvotos), o išsikėlęs kandidatas, neįeinantis į jungtinį sąrašą, gali gauti tik vieną mandatą net ir tuo atveju, jeigu už jį paduotų rinkėjų balsų skaičius keletą kartų viršija mandatų skirstymo kvotą.

Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2 dalyje taip pat nustatyta, kad jeigu už kandidatų sąrašus, dalyvaujančius skirstant mandatus, ir išsikėlusius kandidatus yra paduota mažiau kaip 60 procentų rinkėjų balsų, kandidatų sąrašų, turinčių teisę dalyvauti skirstant mandatus, skaičius didinamas į mandatų skirstymą įtraukiant lig tol skirstant mandatus nedalyvavusius kandidatų sąrašus, už kuriuos yra paduota daugiausia rinkėjų balsų, kol pasiekama 60 procentų rinkėjų balsų riba; taip siekiama užtikrinti, kad išrinktose savivaldybių tarybose būtų šiame įstatyme nustatytas skaičius narių.

Pažymėtina, jog minėtu teisiniu reguliavimu sudaromos prielaidos atsirasti ir tokiai situacijai, kai daugiau kaip 60 procentų rinkėjų balsų būtų paduota už vieną ar kelis išsikėlusius kandidatus (ar išsikėlusių kandidatų jungtinius sąrašus, kuriuose būtų tik keli kandidatai), o už jokių kitų kandidatų sąrašą paduotų balsų skaičius nesiektų įstatymo nustatyto rinkimų slenkščio, todėl išsikėlusiesiems kandidatams (ar jungtiniams jų sąrašams, kuriuose būtų tik keli kandidatai) padalijus mandatus likę nepadalyti savivaldybių tarybų narių mandatai negalėtų būti paskirstyti. Tokiu atveju būtų neišrinkta tiek savivaldybės tarybos narių, kiek jų turėtų būti išrinkta pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 10 straipsnio 1 dalį (pagal kurią iš viso renkama nuo 15 iki 51 savivaldybės tarybos nario), t. y. galėtų pritrūkti asmenų (kandidatų), kuriems turėtų ir galėtų būti padalyti mandatai. Taip įvykus rinkimams būtų neįmanoma suformuoti savivaldybės tarybos.

3. Minėta, jog Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad savivaldybių tarybų nariais Lietuvos Respublikos piliečius ir kitus nuolatinius administracinio vieneto gyventojus pagal įstatymą ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu

balsavimu, o Konstitucijos 119 straipsnio 3 dalies nuostata, kad savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas, reiškia ir tai, kad įstatymų leidėjas turi pareigą įstatymu įtvirtinti savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, nustatyti rinkimų organizavimo pagrindus ir tvarką.

Minėta ir tai, kad pagal Konstituciją įstatymu reguliuojant rinkimų santykius turi būti užtikrinta lygi visų rinkėjų aktyvioji rinkimų teisė (teisė balsuoti, t. y. teisė rinkti), taip pat lygi visų kandidatų pasyvioji rinkimų teisė (teisė būti rinkimuose registruojamu kandidatu, t. y. teisė būti renkamam). Taip pat minėta, kad įstatymų leidėjas, paisydamas Konstitucijos, gali įstatymu nustatyti ir tai, kad savivaldybių tarybos renkamos vien pagal proporcinę rinkimų sistemą.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad rinkimų sistema, pagal kurią renkama atstovaujamoji institucija, – tai visuma rinkimų įstatymuose įtvirtintų taisyklių, principų ir kriterijų, kuriais remiantis *inter alia* nustatomi balsavimo rezultatai. Nė viena rinkimų sistema neužtikrina, kad nustatyti rinkimų rezultatai atspindės kiekvieno rinkimuose dalyvavusio rinkėjo balsą ir kad kiekvienas kandidatas, už kurį balsavo bent kiek rinkėjų, dalyvaus skirstant mandatus, bet svarbu, kad ji nebūtų palanki tik kai kuriems pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinantiems subjektams ir kad nebūtų sudaroma prielaidų neatspindėti daugumos rinkėjų valios.

Įstatymų leidėjas, reguliuodamas savivaldybių tarybų narių rinkimų santykius, turi plačią diskreciją pasirinkti renkamos atstovaujamosios institucijos rinkimų rezultatų nustatymo ir mandatų skirstymo būdus, įtvirtinti vadinamuosius rinkimų slenksčius pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinantiems subjektams, t. y. nustatyti, kad jie gali dalyvauti skirstant mandatus tik gavę tam tikrą įstatymo nustatytą rinkėjų balsų skaičių, kuris gali būti tam tikra iš anksto žinoma rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų procentinė išraiška arba tam tikras rinkėjų balsų skaičius, nustatomas apskaičiavus rinkimuose į atstovaujamąją instituciją dalyvavusių rinkėjų balsus; rinkimų slenkstis paprastai yra nustatomas siekiant išvengti didelio renkamos atstovaujamosios institucijos susiskaldymo į smulkias frakcijas (grupes), užtikrinti jos stabilumą. Tačiau ši įstatymų leidėjo diskrecija nėra absoliuti, jis turi paisyti Konstitucijos nuostatų – normų ir principų, *inter alia* konstitucinės vietos savivaldos sampratos, iš Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies kylančių visuotinės, lygios, tiesioginės rinkimų teisės principų. Įstatymų leidėjo nustatytas rinkimų slenkstis renkant atstovaujamąją instituciją neturi būti toks didelis, kad sudarytų prielaidas neatspindėti įvairių rinkėjų interesų, pažeisti jų teisę dalyvauti sprendžiant savivaldos klausimus per demokratiškai išrinktus atstovus; negali būti ignoruojami esminiai rinkimų dalyvių skirtumai ir įtvirtintas vienodas rinkimų slenkstis iš esmės skirtingiems pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinantiems subjektams, taip pat negali būti nustatytas skirtingas rinkimų slenkstis iš esmės vienodiems pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinantiems subjektams, nes priešingu atveju būtų pažeistas *inter alia* Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas lygios rinkimų teisės principas.

4. Sprendžiant, ar Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje išsikelusių kandidatų jungtiniais sąrašams nustatytas 6 procentų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų slenkstis (toks pat, kaip partijų jungtiniais kandidatų sąrašams, ir didesnis negu partijų kandidatų sąrašams), neprieštarauja Konstitucijai, visų pirma pažymėtina, kad nėra teisinių argumentų, kuriais būtų galima pagrįsti, kad įstatymų leidėjo pasirinkti minėto dydžio, t. y. 4 ir 6 procentų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, rinkimų slenksčiai partijų ir jų jungtiniais kandidatų sąrašams, tarp kurių yra esminis skirtumas (vieną jų sudaro partija, o kitą – partijos, sujungdamos savo kandidatų sąrašus), yra per dideli ir sudaro prielaidas savivaldybių tarybų rinkimuose, vykstančiuose pagal proporcinę rinkimų sistemą, neatspindėti įvairių rinkėjų interesų, pažeisti jų teisę dalyvauti sprendžiant savivaldos klausimus per demokratiškai išrinktus atstovus.

4.1. Kitaip vertintina tai, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2 dalyje išsikelusių kandidatų jungtiniais sąrašams yra nustatytas toks pat rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų slenkstis, kaip nustatytasis partijų jungtiniais kandidatų sąrašams, t. y. 6 procentai. Nustatant rinkimų slenkstį išsikelusių kandidatų jungtiniai sąrašai, į kuriuos jungiasi išsikėlę asmenys, yra prilyginami partijų jungtiniais kandidatų sąrašams, kuriuos

sudaro partijos, sujungdamos savo kandidatų sąrašus, nors minėti pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinantys subjektai yra iš esmės skirtingi.

Išsikėlusių kandidatų jungtiniai sąrašai pagal juos sudarančius subjektus yra artimesni vienos partijos sudaromam kandidatų sąrašui, o ne partijų jungtiniam kandidatų sąrašui, kurį sudaro kelios partijos, sujungdamos savo kandidatų sąrašus.

4.2. Taigi konstatuotina, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu tiek, kiek joje nustatyta, kad išsikėlusių kandidatų jungtinis sąrašas gali gauti savivaldybės tarybos narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuo atveju, jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 6 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, yra nepaisoma iš Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies kylančio lygios rinkimų teisės principo.

4.3. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2 dalis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą ir nustačius, kad pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus, daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali išsikelti kandidatais į savivaldybių tarybų narius ir jungtis į išsikėlusių kandidatų jungtinį sąrašą, taip pat nustačius, kad politinės partijos kandidatų sąrašas gali gauti savivaldybės tarybos narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuo atveju, jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 4 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, joje nustatyta, kad išsikėlusių kandidatų jungtinis sąrašas gali gauti savivaldybės tarybos narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuo atveju, jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 6 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

5. Sprendžiant, ar Konstitucijai neprieštarauja Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 3, 4, 5 dalys tiek, kiek jose nustatyta, kad skirstant mandatus pagal mandatų skirstymo kvotą dalyvauja rinkimų slenkstį įveikę kandidatų sąrašai ir visi išsikėlę kandidatai, tačiau tęsiant mandatų dalijimą liekanų metodu nepadalyti taikant kvotų metodą mandatai skirstomi tik į sąrašus įrašytiems kandidatams, pažymėtina, kad, kaip minėta, išsikėlusiams kandidatams Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme (2010 m. birželio 30 d. redakcija) minimalus rinkėjų balsų kiekis, suteikiantis teisę dalyvauti skirstant mandatus, t. y. vadinamasis rinkimų slenkstis, užkertantis kelią gauti mandatą tiems, kurie jo neįveikia, nustatytas ne procentiniu dydžiu, apskaičiuojamu pagal visų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsus, bet pagal šio įstatymo 83 straipsnio 3 dalį apskaičiuojant mandatų skirstymo kvotą.

5.1. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pabrėžtina, kad, įstatyme išsikėlusiams kandidatams nenustatęs minimalaus procentinio rinkėjų balsų kiekio, suteikiančio teisę jiems dalyvauti skirstant mandatus, t. y. rinkimų slenkščio, įstatymų leidėjas gali įtvirtinti, kad toks rinkimų slenkstis gali būti ir tam tikras rinkėjų balsų skaičius, nustatomas apskaičiavus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsus.

5.2. Pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 4 dalį išsikėlęs kandidatas, neįeinantis į išsikėlusių kandidatų jungtinį sąrašą, gauna mandatą, jeigu už jį paduotų balsų skaičius yra ne mažesnis už mandatų skirstymo kvotą, apskaičiuotą pagal šio straipsnio 3 dalį, t. y. rinkėjų balsų, paduotų už rinkimų slenkstį įveikusius kandidatų sąrašus ir už visus išsikėlusius kandidatus, sumą dalijant iš mandatų skaičiaus.

Pažymėtina, kad išsikėlęs kandidatas gali gauti tik vieną savivaldybės tarybos nario mandatą, tad net jeigu už jį paduotų balsų skaičius yra didesnis už mandatų skirstymo kvotą, apskaičiuotą pagal šio straipsnio 3 dalį, jis negali gauti antro mandato.

5.3. Minėta, jog nė viena rinkimų sistema neužtikrina, kad nustatyti rinkimų rezultatai atspindės kiekvieno rinkimuose dalyvavusio rinkėjo balsą ir kad kiekvienas kandidatas, už kurį balsavo bent kiek rinkėjų, dalyvaus skirstant mandatus, bet svarbu, kad ji nebūtų palanki tik kai kuriems pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinantiems subjektams.

Minėta ir tai, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas savivaldybių tarybų narių rinkimų santykius, turi plačią diskreciją pasirinkti rinkimų rezultatų nustatymo ir mandatų skirstymo būdus; jis gali įtvirtinti, kad rinkimų slenkščiu pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinantiems subjektams gali būti ir tam

tikras rinkėjų balsų skaičius, nustatomas apskaičiavus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsus.

5.4. Taigi nėra teisinių argumentų, kuriais būtų galima pagrįsti, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 3, 4 dalyse nustatytu teisiniu reguliavimu, pagal kurį išsikėlęs kandidatas, neįeinantis į išsikėlusių kandidatų jungtinį sąrašą, gauna mandatą, jeigu už jį paduotų balsų skaičius yra ne mažesnis už mandatų skirstymo kvotą, apskaičiuotą pagal šio straipsnio 3 dalį (t. y. rinkėjų balsų, paduotų už rinkimų slenkstį įveikusius kandidatų sąrašus ir už visus išsikėlusius kandidatus, sumą dalijant iš mandatų skaičiaus), ir taip išsikėlusiams kandidatams nustatomas vadinamasis rinkimų slenkstis, taip pat Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 4, 5 dalyse nustatytu teisiniu reguliavimu, pagal kurį tęsiant mandatų dalijimą liekanų metodu mandatai paskirstomi tik į sąrašus įrašytiems kandidatams, yra nepaisoma Konstitucijos reikalavimų. Kartu pabrėžtina, kad toks minėto įstatymo 83 straipsnio 3, 4, 5 dalyse nustatyto teisinio reguliavimo vertinimas negali būti aiškinamas kaip paneigiantis šiame nutarime padarytą išvadą, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis *inter alia* tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, jame nustatyta, kad pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus, daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali išsikelti kandidatais į savivaldybės tarybos narius, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

6. Sprendžiant, ar Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 3, 4, 5 dalys tiek, kiek jose nustatyta, kad apskaičiuojant mandatų skirstymo kvotą į rinkėjų paduotų balsų sumą, kuri dalijama iš mandatų skaičiaus, yra įskaičiuojami rinkėjų balsai, paduoti ne tik už rinkimų slenkstį įveikusius kandidatų sąrašus, bet ir už visus išsikėlusius kandidatus, nepaisant to, ar šie kandidatai turi galimybę gauti (gaus) mandatą, neprieštarauja Konstitucijai, turi būti atsižvelgta į šio nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 5.4 punkte padarytą išvadą.

6.1. Vadinas, nustačius rinkėjų balsų skaičių, lemiantį mandato paskyrimą išsikėlusiams kandidatams, ir paskirsčius mandatus išsikėlusiams kandidatams šis skaičius, vertintinas kaip rinkimų slenkstis išsikėlusiams kandidatams, pagal Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 3, 4, 5 dalis išlieka mandatų skirstymo kvota, pagal kurią mandatai tenka kandidatų sąrašams, dalyvaujantiems skirstant mandatus, nepaisant to, kad skirstant mandatus kandidatų sąrašuose esantiems kandidatams šios kvotos dydį lemia ne tik rinkimų slenkstį įveikusius kandidatų sąrašus, bet ir visų išsikėlusių kandidatų gauti rinkėjų balsai, kurie sudaro prielaidas paskirstyti likusius mandatus kandidatų sąrašams neproporcingai jų gautų balsų skaičiui.

6.2. Taigi konstatuotina, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 3, 4, 5 dalyse nustatytu teisiniu reguliavimu, pagal kurį kandidatų sąrašams, dalyvaujantiems skirstant mandatus, mandatai skirstomi pagal mandatų skirstymo kvotą, apskaičiuojamą pagal rinkėjų balsus, paduotus ne tik už šiuos kandidatų sąrašus, bet ir už visus išsikėlusius kandidatus, sudaromos prielaidos iškreipti rinkėjų valią ir atstovavimo jiems proporcingumą, pažeisti Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą lygios savivaldybių tarybų rinkimų teisės principą.

6.3. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 3, 4, 5 dalys tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą ir nustačius, kad pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus, daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali išsikelti kandidatais į savivaldybės tarybos narius ir joje varžytis su kandidatų sąrašais, jose nustatyta, kad kandidatų sąrašams, dalyvaujantiems skirstant mandatus, mandatai skirstomi pagal mandatų skirstymo kvotą, apskaičiuojamą pagal rinkėjų balsus, paduotus ne tik už šiuos kandidatų sąrašus, bet ir už visus išsikėlusius kandidatus, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

7. Konstatavęs, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalys minėta apimtimi prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje toliau netirs, ar Savivaldybių

tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 83 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalys neprieštarauja Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai, konstituciniams demokratinės, teisinės valstybės principams.

IV

Dėl Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalies atitikties Konstitucijos 29 straipsniui, 34 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti, ar *inter alia* Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nenustatyta, kad savarankiškais politinės kampanijos dalyviais gali būti registruojamos ne tik politinės partijos, bet ir kiti kolektyviniai subjektai, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, 34 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui (prašymas Nr. 1B-144/2010).

2. Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. rugsėjo 15 d., išskyrus jo 3 straipsnį, įsigaliojusį 2010 m. gegužės 31 d. Šio įstatymo 1 straipsniu Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) išdėstytas nauja redakcija.

Pagal Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymą (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) politinės kampanijos dalyviai pagal teisę gauti aukas ir priimti politinės kampanijos išlaidas gali būti savarankiški ir atstovaujantieji (3 straipsnio 1 dalis); tik savarankiški politinės kampanijos, susijusios su rinkimais, dalyviai, t. y. asmenys, kurie siekia būti išrinkti (2 straipsnio 9 dalis), gali priimti aukas ir įgyti turtinių prievolių dėl išlaidų politinei kampanijai (3 straipsnio 6 dalis).

Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio „Savarankiški ir atstovaujantieji politinės kampanijos dalyviai“ 2 dalyje, kurių minėtu aspektu ginčija pareiškėjas, nustatyta, kad „tik savarankišku politinės kampanijos dalyviu gali būti registruojami: 1) politinė partija; 2) pretendentas;

3) save iškėlęs kandidatas; 4) referendumo iniciatoriai; 5) referendumo oponentai“.

Šio įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad atstovaujamuoju politinės kampanijos dalyviu registruojamas kandidatas, įrašytas į kandidatų sąrašą, taip pat kandidatas ar kandidatų sąrašas, kai nėra juos iškėlusios politinės partijos teikimo (prašymo) registruoti savarankišku politinės kampanijos dalyviu. Taip pat paminėtina, jog šio straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad rinkimuose į savivaldybių tarybas savarankišku politinės kampanijos dalyviu gali būti registruojamas *inter alia* politinės partijos iškeltas kandidatų sąrašas, kai yra jį iškėlusios politinės partijos teikimas (prašymas).

3. Pareiškėjo ginčijamą Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą aiškinant kartu su minėtomis šio įstatymo nuostatomis pažymėtina, kad tik savarankišku politinės kampanijos, susijusios su rinkimais, dalyviu, t. y. asmeniu, kuris siekia būti išrinktas ir kuris gali priimti aukas ir įgyti turtinių prievolių dėl išlaidų politinei kampanijai, gali būti registruojami *inter alia* politinė partija, save iškėlęs kandidatas.

3.1. Pažymėtina, kad Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) taikomas politinėms kampanijoms, susijusioms *inter alia* su pagal Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų, Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymus ir Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą Lietuvoje vykdomais rinkimais, taigi ir savivaldybių tarybų rinkimais (2

straipsnio 7 dalis).

3.2. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalies 3 punkto nuostata, kad savarankišku politinės kampanijos dalyviu gali būti registruojamas *inter alia* save iškėlęs kandidatas (taip pat analogiška nuostata, įtvirtinta minėtame Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 3 straipsnyje, ir Politinių kampanijų finansavimo kontrolės įstatymo (1997 m. lapkričio 11 d. redakcija) 3 straipsnyje nustatyta kandidatų teisė būti politinės kampanijos dalyviais), nuo pat šios nuostatos įsigaliojimo galėjo būti taikoma Seimo rinkimams (pagal mažoritarinę rinkimų sistemą renkant dalį Seimo narių vienmandatėse rinkimų apygardose).

Pažymėtina, kad savivaldybių tarybų rinkimams Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalies 3 punkto nuostata, kad savarankišku politinės kampanijos dalyviu gali būti registruojamas *inter alia* save iškėlęs kandidatas, taikoma tik nuo Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija), kurio 34 straipsnio 3 dalyje, kaip minėta, yra įtvirtinta kiekvieno asmens, atitinkančio šiame įstatyme nustatytus reikalavimus, teisė išsikelti kandidatą į savivaldybės tarybos narius, įsigaliojimo, t. y. nuo 2010 m. liepos 20 d.

3.3. Taip pat pažymėtina, kad Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog savarankišku politinės kampanijos dalyviu gali būti registruojamas tik vienas kolektyvinis subjektas, t. y. politinė partija. Pažymėtina, kad šiuo metu nė viename rinkimų santykius reguliuojančiame įstatyme, *inter alia* Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme (2010 m. birželio 30 d. redakcija), nėra nustatyta kitų kolektyvinių subjektų, t. y. ne politinių partijų, teisė kelti kandidatus ir dalyvauti rinkimuose.

4. Taigi Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, kuris taikomas politinėms kampanijoms, susijusioms *inter alia* su savivaldybių tarybų rinkimais, pareiškėjo ginčijamu aspektu aiškinant kartu su Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnio nuostatomis pažymėtina, kad teisę savivaldybių tarybų rinkimuose būti savarankišku politinės kampanijos dalyviu turi kolektyvinis subjektas – politinė partija, taip pat išsikėlęs kandidatas.

5. Minėta, kad pareiškėjas, ginčydamas Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalį kaip susijusią su ginčijamomis Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) nuostatomis, remiasi tais pačiais argumentais, kuriais grindžia savo abejones dėl Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnio atitikties Konstitucijai tuo aspektu, kad jame nenustatyta, jog kandidatus į savivaldybių tarybų narius gali kelti ne tik politinės partijos, bet ir kiti kolektyviniai subjektai, nes, jo manymu, registravimas savarankišku politinės kampanijos dalyviu yra viena iš pasyviosios rinkimų teisės įgyvendinimo sąlygų.

Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 35 straipsnio (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 4 dalies 3, 4 punktuose, 5 dalies 4 punkte nustatyta, kad kandidatų sąrašą kelianti partija tam, kad jos dalyvavimas rinkimuose būtų įregistruotas, ir asmuo, nusprendęs išsikelti kandidatą į savivaldybės tarybos narius, tam, kad būtų įregistruotas pretendentu į kandidatus (kandidatu), savivaldybės rinkimų komisijai turi įteikti *inter alia* Vyriausiosios rinkimų komisijos išduotą pažymą apie įregistravimą savarankišku politinės kampanijos dalyviu. Taip pat partija savivaldybės rinkimų komisijai turi įteikti pažymą apie jos keliamo kandidatą į savivaldybės tarybos narius sąrašo įregistravimą savarankišku politinės kampanijos dalyviu arba apie tai, kad partijos teikimas (prašymas) registruoti šį sąrašą savarankišku politinės kampanijos dalyviu nebuvo pateiktas.

Taigi įregistravimas pretendentu į kandidatus (kandidatu) rinkimuose pagal minėtas Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnio nuostatas yra tiesiogiai susijęs su įregistravimu savarankišku politinės kampanijos dalyviu pagal Politinių

partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalį.

6. Šiame nutarime konstatavus, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis *inter alia* tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, jame nenustatyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai gali būti keliami kandidatais į atitinkamų savivaldybių tarybas būdami įrašyti ir į ne politinių partijų sudaromus kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašus, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai, konstatuotina, kad Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, joje nenustatyta, kad savarankiškais politinės kampanijos dalyviais gali būti ne tik politinės partijos, bet ir kiti įstatymų leidėjo nustatytus reikalavimus atitinkantys kolektyviniai subjektai, kurių nariais gali būti Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

7. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje toliau netirs, ar Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalis neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, 34 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. [86-4523](#), Nr. 141) 34 straipsnis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, jame nustatyta, kad pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus, daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali išsikelti kandidatais į savivaldybės tarybos narius, taip pat tiek, kiek jame nenustatyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai gali būti keliami kandidatais į atitinkamų savivaldybių tarybas būdami įrašyti ir į ne politinių partijų sudaromus kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašus, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. [86-4523](#), Nr. 141) 83 straipsnio 2 dalis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą ir nustačius, kad pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus, daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali išsikelti kandidatais į savivaldybių tarybų narius ir jungtis į išsikėlusių kandidatų jungtinį sąrašą, taip pat nustačius, kad politinės partijos kandidatų sąrašas gali gauti savivaldybės tarybos narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuo atveju, jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 4 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, joje nustatyta, kad išsikėlusių kandidatų jungtinis sąrašas gali gauti savivaldybės tarybos narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuo atveju, jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 6 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. [86-4523](#), Nr. 141) 83 straipsnio 3, 4, 5 dalys tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą ir nustačius, kad pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus, daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali išsikelti kandidatais į savivaldybės tarybos narius ir joje varžytis su kandidatų sąrašais, jose nustatyta, kad kandidatų sąrašams, dalyvaujantiems skirstant mandatus, mandatai dalijami pagal mandatų skirstymo kvotą, apskaičiuojamą pagal rinkėjų balsus, paduotus ne tik už šiuos

kandidatų sąrašus, bet ir už visus išsikėlusius kandidatus, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

4. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. [63-3091](#)) 3 straipsnio 2 dalis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, joje nenustatyta, kad savarankiškais politinės kampanijos dalyviais gali būti ne tik politinės partijos, bet ir kiti įstatymų leidėjo nustatytus reikalavimus atitinkantys kolektyviniai subjektai, kurių nariais gali būti Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Egidijus Bieliūnas
Toma Birmontienė
Pranas Kuconis
Gediminas Mesonis
Egidijus Šileikis
Algirdas Taminskas
Romualdas Kęstutis Urbaitis
Dainius Žalimas